

A kockázatok elemzése és kezelése a beruházási döntések előkészítése során

Szűcsné Markovics Klára

Ph.D. adjunktus, Miskolci Egyetem, Gazdálkodástani Intézet

A beruházások döntés-előkészítésének meglehetősen széleskörű szakirodalmi bázisa van. A szerzők többsége szerepelteti a döntés-előkészítési tevékenységek között a kockázatok elemzését, értékelését, kezelését. Kérdőíves felmérés segítségével vizsgáltam, hogy a cégek a döntés-előkészítés során elemzik-e és kezelik-e a projektekkel kapcsolatos kockázatokat. A kutatás azt az eredményt hozta, hogy célirányos kockázatelemzéseket viszonylag kevés vállalatnál végeznek, továbbá a statikus megtérülési idő számít a leggyakrabban alkalmazott kockázatkezelő eljárásnak.

Kulcsszavak: beruházási döntések, beruházás-gazdaságosság, kockázatelemzés, kockázatkezelés

Bevezetés

A vállalatok gazdálkodása elképzelhetetlen állóeszközök nélkül. Az állóeszköz-szükséglet biztosítása különféle módokon történhet; a legáltalánosabb a saját állóeszköz-bázis kialakítása. Ebben az esetben az üzemi körfolyamat a beruházással kezdődik. A beruházási tevékenység kapcsolódhat mind az állóeszköz-állomány biztosításához, mind működőképességének fenntartásához (felújítás esetén). A vállalati működéshez szükséges állóeszköz-állomány biztosítása hazánkban többnyire beruházás formájában, az állóeszközök megvásárlása, létesítése útján történik, habár az állóeszközök kölcsönzésére, bérletére, lízingelésére is van példa a gyakorlatban.

A szakirodalomban viszonylagos egyetértés mutatkozik abban, hogy a beruházások megvalósítását mindig meg kell előznie egy döntés-előkészítési szakasznak. A beruházási döntések gazdasági előkészítésének a teljes folyamata (a folyamat egyes szakaszainak kivételével) világviszonylatban sem tekinthető megkutatott témakörnek. Noha magatartástudományi, döntéselméleti szempontból számos kutató vizsgálta magát a döntés-előkészítést, ennek a beruházási döntések gazdasági előkészítési folyamatára vonatkozó vizsgálata nem ismeretes (vélelmezhetően nem történt meg). A teendők fő lépéseire a vállalati gazdaságtan területéről található szakirodalmi ajánlások, a teendők részletezésére, illetőleg azok gyakorlatban megvalósuló folyamatára azonban nem.

A gyakorlatban a beruházási projektek a kockázat mértékét, típusát illetően nagyon sokfélék lehetnek, ezért a megvalósítandó projekttel kapcsolatos kockázati tényezők feltárása és szükség esetén azok kezelése nagyon fontos részét képezik a gazdasági döntés-előkészítésnek. Jelen tanulmány egy rövid szakirodalmi áttekintést követően arra ad választ, hogy a hazai feldolgozóipari vállalatok a beruházási döntések előkészítése során végeznek-e céltudatos kockázatelemzést, illetőleg a felmerült kockázatokat kezelik-e, és ha igen, akkor milyen módon.

Rövid szakirodalmi áttekintés

Számos magyar és külföldi szerző foglalkozik könyvében a beruházási döntések előkészítésének folyamatával. Barta 1986-ban megjelent könyvében részletesen tárgyalja a beruházások döntés-előkészítésének folyamatát, és a következő eseményeket, tevékenységeket sorolja a döntés-előkészítéshez (Barta 1986): beruházási cél körülhatárolása, elődöntések; a beruházási cél

Szűcsné Markovics Klára: A kockázatok elemzése és kezelése a beruházási döntések előkészítése során; In: Csiszár Csilla Margit (szerk.): Jubileumi tanulmánykötet Illés Mária professzor asszony 70. születésnapjára. Miskolc: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2017. pp. 139-146. (ISBN:978 963 358 122 3) részletes kidolgozása; a beruházások megvalósításának módjával összefüggő kérdések tisztázása; a döntés-előkészítési folyamat dokumentálása. Barta a beruházási cél részletes kidolgozása során külön nevesíti a kockázatok értékelését.

Bartához hasonló módon Butler és társai is négy nagy tevékenység-csoportra osztják a beruházások döntés-előkészítési folyamatát (Butler és társai, 1993): a beruházási lehetőségek beazonosítása; a kezdeti ötlet vállalati céllá való fejlesztése; a projektek értékelése és szelekciója; a projektek ellenőrzése, beleértve az utólagos ellenőrzést is. A szerzők szerint a projekttel kapcsolatos kockázatok beazonosítását a projektek értékelése és szelekciója során mindenképp el kell végezni. Említésre érdemes, hogy az előbbi felsorolásban az utólagos ellenőrzés is szerepel a döntés-előkészítési tevékenységek között, holott az utólagos ellenőrzést csak a megvalósítást és az üzembe helyezést követően lehet elvégezni. Ezen okból kifolyólag az utólagos ellenőrzés nem tartozhat a döntés-előkészítési tevékenységek közé.

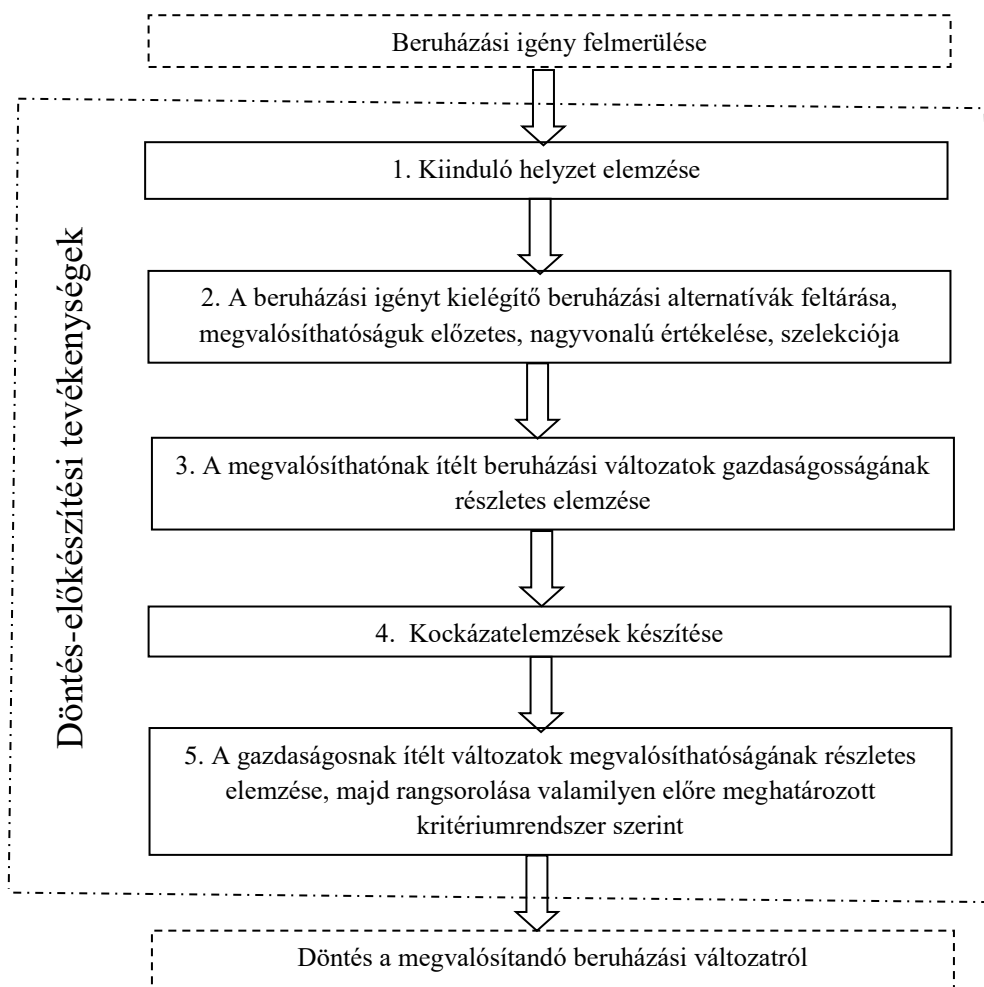
Northcott a beruházási döntések előkészítésének öt „fázisát” különbözteti meg könyvében (Northcott, 1998): a lehetséges beruházások azonosítása; a projektek lehatárolása és szelektálása; a projektek elemzése és elfogadása; megvalósítás; monitoring és utólagos ellenőrzés. Mindenképp említést érdemel, hogy a szerző – szakmailag vitatható módon – a beruházás megvalósítását, valamint a monitoringot és az utólagos ellenőrzést is a döntés-előkészítés „fázisaként” azonosítja.

Vargha a termelőkapacitást létesítő, termelésbővítést és/vagy új termék bevezetését célzó beruházások döntés-előkészítésével kapcsolatban a következő tevékenységek elvégzését ajánlja (Vargha, 2001): piaci tanulmány készítése; a termelési, kapacitáslétesítési feladatok meghatározása, műszaki és költségtervek kialakítása; pénzügyi, jövedelmezőségi, gazdaságossági számítások, elemzések, előirányzatok kidolgozása; kockázati elemzések; vállalati szintű számítások, elemzések.

A Fekete – Husti szerzőpáros által szerkesztett Beruházási Kézikönyv a beruházások döntés-előkészítési szakaszához a következő tevékenységeket sorolja (Fekete – Husti, 2005): beruházás indítása a vállalati stratégia alapján; előzetes megvalósíthatósági tanulmány készítése; döntés a megvalósíthatósági tanulmány készítésére; megvalósíthatósági tanulmány készítése a kiválasztott változatra; döntés a továbblépésről; a projektstratégia elemeinek meghatározása; döntés az alkalmazott projektstratégiáról; a megvalósításhoz szükséges források biztosítása; állásfoglalás a szükséges források rendelkezésre állásáról. A szerzők szerint a kiválasztott változatra készülő megvalósíthatósági tanulmánynak tartalmaznia kell a kockázatelemzést és a kockázatkezelést is. Említést érdemel, hogy a fent hivatkozott kézikönyv a döntés-előkészítési tevékenységek közé csak a gazdasági előkalkuláció készítését sorolja, a „beruházás gazdaságosságának kimutatását” a megvalósításhoz kapcsolódó tevékenységek között említi, miközben a legtöbb szerző ezt a feladatot döntés-előkészítési tevékenységnek tekinti.

Összegzésként megállapítható, hogy a beruházások döntés-előkészítésére vonatkozó szakirodalmi források többsége – eltérő hangsúllyal ugyan, de – szerepelteti a döntés-előkészítési tevékenységek között a kockázatok elemzését, értékelését, kezelését.

A feldolgozott irodalmak alapján elkészítettem a beruházások gazdasági döntés-előkészítésének elméleti modelljét, melyben csupán a gazdasági előkészítéshez tartozó tevékenységek szerepelnek. (A modell a műszaki előkészítéshez kapcsolódó feladatokat nem tartalmazza). Tekintettel arra, hogy a témára vonatkozó publikációk többsége felhívja a figyelmet a kockázatelemzés szükségességére, az elméleti modellben külön tevékenységként szerepeltetem. A beruházások gazdasági döntés-előkészítésének általam szerkesztett modelljét az *1. ábra* szemlélteti.

1. ábra: A beruházások gazdasági döntés-előkészítésének modellje

Forrás: Saját szerkesztés

A kockázatok beazonosítását és értékelését – amennyiben az szükséges – a kockázatkezelés követi. A kockázatkezelésre számos módszertani ajánlás olvasható a szakirodalomban. A pénzügytani irodalom dominánsan a kalkulatív kamatláb növelését ajánlja kockázatkezelő eljárásként, melynek lényege, hogy a kalkulatív kamatlábat korrigálják (magnövelik) a kockázati tényezővel. A magasabb kalkulatív kamatláb révén magasabb megtérülési követelményt kell teljesítenie a beruházásnak. A gazdálkodástani irodalom a kalkulatív kamatláb emelésén kívül számos eljárást javasol, mint például a kiadási sor növelése, a bevételi sor csökkentése, a megtérülési idő kiszámítása, valamint a párhuzamos számítások végzése, mint például az érzékenységvizsgálatok, döntési fa stb.

A párhuzamos számítások lényege, hogy a projektek gazdaságosságát különböző feltételek mellett számolják ki. A párhuzamos számítások csoportjába tartozik az érzékenységvizsgálat is, melynek segítségével vizsgálható, hogy a számításokhoz felhasznált valamely adatban bekövetkező változások milyen hatással vannak a vizsgált projekt gazdaságosságára. Az

Szűcsné Markovics Klára: A kockázatok elemzése és kezelése a beruházási döntések előkészítése során; In: Csiszár Csilla Margit (szerk.): Jubileumi tanulmánykötet Illés Mária professzor asszony 70. születésnapjára. Miskolc: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2017. pp. 139-146. (ISBN:978 963 358 122 3) érzékenységvizsgálat lényege, hogy valamely adatra „több különböző nagyságot, a nagyságok sorozatát vesszük fel, és a gazdaságossági értékelést többszörösen elvégezzük, oly módon, hogy az adott tényezőnek más-más nagyságaival számolunk, miközben a többi tényező változatlan marad. Így az alkalmazott gazdaságossági kritérium szerinti értékelésnek, gazdaságossági mutatószámoknak egész sorozatát kapjuk eredményül. Ez a sorozat megmutatja, hogy az adott érzékenységi vizsgálatban változónak tekintett tényező változásaira miként, mennyire reagál az adott gazdaságossági mutatószám, megváltozik-e, és hogyan változik meg a gazdaságossági értékelés.” (Vargha 1997, p. 32.)

A beruházások döntés-előkészítése során érzékenységvizsgálatot lehet például végezni:

- a befektetés és nem befektetés jellegű kiadások,
- a beszerzési és értékesítési árak,
- a termelt és értékesített mennyiség,
- az elvárt tőkejöveldelmezőségi ráta (kalkulatív kamatláb), illetőleg
- a beruházás élettartamának alakulására vonatkozóan.

Az érzékenységvizsgálat előnye, hogy segít feltárni azokat a tényezőket, amelyek a leginkább befolyásolják a projekt gazdaságosságát, új ötleteket hozhat felszínre a termékkonstrukció, a termelés és a piaci munka egyes kérdéseiben. Az érzékenységvizsgálat hátrányaként említi az irodalom, hogy figyelmen kívül hagyja a vizsgált tényezők közötti esetleges összefüggéseket, továbbá nem számol a tényezők előfordulási valószínűségeivel.

A projektek gazdasági döntés-előkészítése során törekedni kell arra, hogy az adott típusú kockázat kezeléséhez leginkább megfelelő eljárást alkalmazzák. Amennyiben például a termék eladhatóságával vagy árával kapcsolatban merülnek fel bizonytalansági tényezők, amelyek a bevételek realizálhatóságára is feltételezhetően jelentős hatással vannak, akkor a bevételi sor csökkentését célszerű alkalmazni kockázatkezelő eljárásként. Emellett célszerű párhuzamos számításokat is végezni, mert a gazdaságosság különféle feltételek melletti meghatározása jelentős többletinformációkat szolgáltat a döntéshozók számára. Az elemzések optimista, pesszimista és reális változatban való elkészítése segítheti a vállalati vezetők és tulajdonosok tisztánlátását is. A kockázat jelentőségének, a kedvezőtlen esemény hatásának feltérképezése céljából célszerű lehet érzékenységvizsgálatok alkalmazása is.

A kutatás módszertana

Egy szélesebb témakört lefedő kutatás keretében vizsgáltam a beruházási döntések előkészítésének folyamatát és módszertanát, melyben a kockázatelemzésre és a kockázatkezelés módjaira is kitértem. A kérdőíves felmérést a Magyarországon működő feldolgozóipari vállalatokra terjesztettem ki. A mintavétel során a Cég-Kód-Tár 2010/IV. negyedéves kiadványában szereplő adatbázisból választottam ki a vállalatokat. A reprezentativitás kritériuma az értékesítés nettó árbevétele volt. A kis- és közepes vállalkozásokról szóló törvényben¹ meghatározott árbevételi kategóriák szerint 4 csoportba soroltam a feldolgozóipari vállalatokat:

1. csoport: 600 millió forint alatti árbevételű cégek (mikrovállalkozások),
2. csoport: 601-3 000 millió forint közötti árbevételű cégek (kisvállalatok),
3. csoport: 3 001-15 000 millió forint közötti árbevételű cégek (közepes vállalatok),
4. csoport: 15 001 millió forint feletti árbevételű cégek (nagyvállalatok).

Az egyszerű véletlen mintavétel legnagyobb hátrányát (a minta pontosságát és megbízhatóságát csak a mintanagyság növelésével lehet fokozni) kiküszöbölendő, rétegzett mintavételi eljárást alkalmaztam. Az árbevétel alapján kialakított csoportokon belül egyszerű

¹ 2004. évi a Kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló XXXIV. törvény 3. paragrafusának 1-6. bekezdése

Szűcsné Markovics Klára: A kockázatok elemzése és kezelése a beruházási döntések előkészítése során; In: Csiszár Csilla Margit (szerk.): Jubileumi tanulmánykötet Illés Mária professzor asszony 70. születésnapjára. Miskolc: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2017. pp. 139-146. (ISBN:978 963 358 122 3)
véletlen kiválasztással emeltem be a mintába a cégeket az egyes rétegek nagyságával arányosan. Ennek köszönhetően a minta összetétele az alapsokaság rétegek szerinti összetételét tükrözi.

A kérdőíves megkérdezés 2012 nyarán, részben levélben, részben elektronikus úton történt. 500 cégnek levélben juttattam el a kérdőívet, további 1000 vállalatnak email-en küldtem el azt a linket, amelyre kattintva kitölthető volt a kérdőív. Összesen 76 vállalattól kaptam vissza értékelhető formában kitöltve a kérdőívet, mely 5,1 százalékos visszaérkezési arányt jelent. Ez alacsonynak tűnik, de a hasonló témájú külföldi kutatások esetén is tapasztalható volt hasonlóan alacsony arány: például Brounen, Jong és Koedijk 2002-ben, négy európai ország (Egyesült Királyság, Hollandia, Németország és Franciaország) bevonásával készült kutatása esetén szintén átlagosan 5 százalékos visszaérkezési arány volt jellemző (Brounen és társai, 2004). Néhány vállalatvezető a kérdőív kézhez vételét követően telefonon keresztül utasította el a kérdőív kitöltését, melyet főként két érveléssel indokoltak: az egyik, hogy cégüknél a beruházásokkal kapcsolatos mindenféle információ üzleti titoknak számít; a másik, hogy az utóbbi 5-6 évben nem volt érdemleges súlyú beruházás a vállalatnál.

A kitöltött kérdőívekben szereplő adatokat az Excel táblázatkezelő programban összesítettem és a WinSTAT statisztikai elemzésekre szolgáló programcsomagot felhasználva elemeztem. Elemzéseim során egyszerű leíró statisztikai módszereket, például megoszlási viszonyszámokat, csoportátlagokat stb., másrészt összehasonlító statisztikai elemzéseket végeztem (korrelációs együttható, khi-négyszet mutató, diszkriminanciaelemzés, varianciaanalízis).

Kockázatelemzés és kockázatkezelés a hazai feldolgozóipari vállalatoknál

A korábbi ismertetés szerint a feldolgozott forrásmunkák alapján megszerkesztettem a beruházások gazdasági döntés-előkészítésének modelljét, melynek negyedik lépése a kockázatelemzés készítése volt. A kérdőíves felmérésem egyik kérdése segítségével teszteltem a modellt. A megkérdezett vállalati szakembereknek egy ötfokozatú skálán kellett bemutatniuk, hogy az elméleti modellben jelzett tevékenységi fázisokat milyen gyakran végzik el (mindig, gyakran, időnként, nagyon ritkán, soha). A kérdésekre adott válaszok eredményét az *1. táblázat* foglalja össze.

1. táblázat: A beruházások döntés-előkészítése során elvégzett tevékenységek

A modellben szereplő tevékenység	Soha nem végezzük el	Nagyon ritkán elvégezzük	Időnként elvégezzük	Gyakran elvégezzük	Mindig elvégezzük	Nem töltötte ki
Kiinduló helyzet elemzése, értékelése	0%	8%	8%	28%	57%	0%
A beruházási alternatívák feltárása, előzetes szelekciója	3%	9%	9%	32%	47%	0%
A beruházási igényt kielégítő alternatívák megvalósíthatóságának nagyvonalú elemzése	5%	11%	29%	28%	26%	1%
A megvalósíthatónak ítélt beruházási változatok gazdaságosságának részletes elemzése	4%	14%	14%	25%	39%	3%
<i>Kockázatelemzések készítése</i>	<i>11%</i>	<i>22%</i>	<i>22%</i>	<i>22%</i>	<i>16%</i>	<i>7%</i>

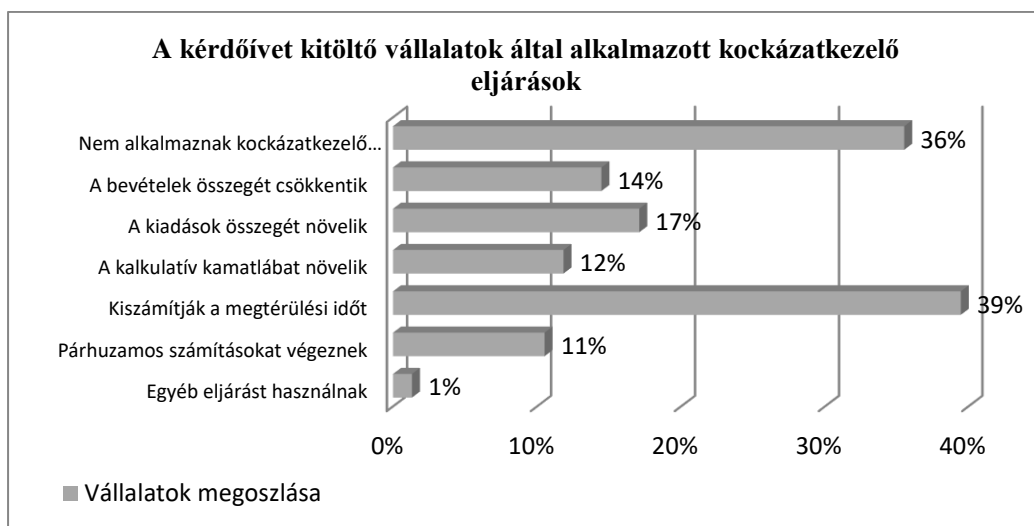
Szücsné Markovics Klára: A kockázatok elemzése és kezelése a beruházási döntések előkészítése során; In: Csizsár Csilla Margit (szerk.): Jubileumi tanulmánykötet Illés Mária professzor asszony 70. születésnapjára. Miskolc: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2017. pp. 139-146. (ISBN:978 963 358 122 3)

A gazdaságosnak ítélt változatok rangsorolása	9%	9%	17%	32%	29%	4%
---	----	----	-----	-----	-----	----

Forrás: A kitöltött kérdőívek alapján saját szerkesztés

A fenti táblázat adatai szerint célirányos kockázatelemzéseket viszonylag kevés vállalatnál végeznek nagy rendszerességgel: a válaszadó vállalatoknak csupán 38 százalékára jelölte be a mindig vagy a gyakran elvégezzük válaszlehetőséget, sőt a cégek 11 százalékánál soha, 22 százalékánál pedig nagyon ritkán készítenek kockázatelemzéseket, ám a kérdésre adott válaszok a vállalat méretétől is függnek. A mikrovállalkozások többsége csak ritkán, míg a nagyvállalatok zöme gyakran végez kockázatelemzést a projektek döntés-előkészítése során. Tulajdonosi arány szerint vizsgálva a válaszok megoszlását, szintén jelentős különbségek fedezhetők fel: a többségi hazai tulajdonban lévő cégek ritkábban elemzik a projektekkel kapcsolatos kockázatokat, mint a többségi külföldi tulajdonban lévő vállalatok.

A kutatást arra is kiterjesztettem, hogy a hazai vállalatok is – a külföldön működő vállalatokhoz hasonlóan – a párhuzamos számításokat részesítik előnyben, mint kockázatkezelő eljárást. (A külföldi kutatási eredmények részletes bemutatását a szerző egy korábbi publikációja tartalmazza: Szücsné Markovics 2015.) A felmérés azt az eredményt hozta, hogy a hazai feldolgozóipari vállalatok jelentős részénél, 39 százalékánál a statikus megtérülési idő kiszámításával kezelik a beruházásokkal kapcsolatos kockázatokat. A kiadások összegének növelése és a bevételek összegének csökkentése számít a második, illetve harmadik leggyakrabban alkalmazott módszernek. Párhuzamos számításokat csupán a vállalatok alig több mint egytizedénél végeznek. A válaszadó vállalatok viszonylag magas arányánál, 36 százalékánál nem végeznek célirányos kockázatkezelést. (A kérdésre adott válaszok megoszlását a 2. ábra szemlélteti.)

2. ábra: A hazai feldolgozóipari vállalatok által előnyben részesített kockázatkezelő eljárások

Forrás: A kitöltött kérdőívek alapján saját szerkesztés

A statisztikai vizsgálatot kiterjesztettem arra is, hogy vállalati méret, illetőleg tulajdonosi arány szerint vannak-e szignifikáns eltérések a válaszok között. Az elvégzett elemzésből arra lehet következtetni, hogy vállalati méret szerint jelentős eltérések vannak az alkalmazott kockázatkezelő eljárások között. A mikrovállalkozások és a közepes vállalatok jelentős

Szűcsné Markovics Klára: A kockázatok elemzése és kezelése a beruházási döntések előkészítése során; In: Csiszár Csilla Margit (szerk.): Jubileumi tanulmánykötet Illés Mária professzor asszony 70. születésnapjára. Miskolc: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2017. pp. 139-146. (ISBN:978 963 358 122 3) hányadánál (56, illetve 44 százalékánál) általában nem alkalmaznak kockázatkezelő eljárásokat a beruházási döntések előkészítése során. A kisvállalatok esetében „csupán” 20 százalékot tesz ki ez az arány, míg a kérdőívet kitöltő nagyvállalatok mindegyike alkalmaz valamilyen kockázatkezelő eljárást. A mikrovállalkozások rendszerint oly módon kezelik a felmerülő kockázatokat, hogy növelik a kiadások összegét és/vagy kiszámítják a megtérülési időt. A kis- és közepes vállalatok esetén is ez utóbbi módszer számít a leggyakrabban alkalmazott eljárásnak. A négy nagyvállalat közül kettő-kettő a megtérülési idő kiszámításával, valamint párhuzamos számítások segítségével kezeli a kockázatokat, de egy-egy vállalat bejelölte alkalmazott módszerként a kiadások összegének, valamint a kalkulatív kamatláb mértékének növelését is. (Az eredményeket a 2. táblázat szemlélteti.) Tulajdonosi arány szerinti bontásban elemezve a válaszokat nincs szignifikáns különbség a két vállalati csoport között. Közel azonos arányban vannak a kockázatkezelő eljárásokat mellőző vállalatok: a többségi hazai tulajdonban lévő vállalatoknak 35 százaléka, a többségi külföldi tulajdonban lévő cégeknek 39 százaléka nem alkalmaz egyetlen kockázatkezelő eljárást sem. Tulajdonosi aránytól függetlenül általában a statikus megtérülési idő kiszámításával kezelik a válaszadó cégek az esetlegesen felmerülő kockázatokat. (A válaszok megoszlását szintén a 2. táblázat tartalmazza.)

2. táblázat: A hazai feldolgozóipari vállalatok által előnyben részesített kockázatkezelő eljárások vállalati méret, illetve tulajdonosi arány szerinti bontásban

Kockázatkezelő eljárás	Vállalati méret				Tulajdonosi arány	
	Mikro-vállalk.	Kisváll.	Közepes váll.	Nagyváll.	Többségi hazai	Többségi külföldi
Nem alkalmazunk kockázatkezelő eljárásokat	56%	20%	44%	0%	35%	39%
A bevételek összegét csökkentjük	12%	20%	13%	0%	14%	17%
A kalkulatív kamatlábat növeljük	12%	13%	6%	25%	10%	17%
Kiszámítjuk a megtérülési időt	16%	60%	31%	50%	41%	33%
A kiadások összegét növeljük	20%	20%	6%	25%	16%	22%
Párhuzamos számításokat végzünk	8%	7%	6%	50%	10%	11%
Egyéb eljárást használunk	0%	0%	6%	0%	0%	6%

Megjegyzés: Az értékek azért haladják meg a 100%-ot, mert egyidejűleg több kockázatkezelő eljárást is megjelölhettek a vállalati szakemberek.

Forrás: A kitöltött kérdőívek alapján saját szerkesztés

Összegzés

A beruházások döntés-előkészítésének meglehetősen széleskörű szakirodalmi bázisa van. A szakirodalom nem egységes abban a kérdésben, hogy a beruházás folyamata mely szakaszokra tagolódik (a szerzők rendszerint kettő, három vagy négy nagy szakaszt különítik el). Abban viszont egyetértés mutatkozik, hogy a beruházások megvalósítását mindig meg kell előznie egy döntés-előkészítési szakasznak. A szakirodalmi ajánlások a tekintetben sem teljesen egységesek, hogy a döntés-előkészítési szakaszban milyen tevékenységeket célszerű elvégezni a vállalati szakembereknek, habár a folyamat lényegét tekintve jelentős hasonlóságok fedezhetők fel az egyes ajánlások között.

A feldolgozott forrásmunkák alapján megállapítható, hogy a beruházások döntés-előkészítési folyamatát a szerzők többsége hasonló tartalommal fogalmazza meg, a különbségek elsősorban a folyamat szakaszolása, illetve leírásának részletezettsége terén mutatkoznak. Vannak szerzők,

Szűcsné Markovics Klára: A kockázatok elemzése és kezelése a beruházási döntések előkészítése során; In: Csiszár Csilla Margit (szerk.): Jubileumi tanulmánykötet Illés Mária professzor asszony 70. születésnapjára. Miskolc: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2017. pp. 139-146. (ISBN:978 963 358 122 3)

akik a döntés-előkészítési folyamat ismertetésénél csak a gazdasági tevékenységeket nevesítik, míg mások a beruházási döntések meghozatala érdekében végzett gazdasági és műszaki tevékenységeket egyaránt leírják. Mindemellett a beruházások döntés-előkészítési folyamatának bemutatása messze nem ellentmondás-mentes: egyes szerzők – szakmailag vitatható módon – olyan tevékenységeket szerepeltetnek a döntés-előkészítés szakaszában, melyek elvégzése a vállalati gyakorlatban a beruházás megvalósítása során vagy az üzembe helyezést követően történik.

Jelen tanulmányban arra kerestem a választ, hogy a hazai feldolgozóipari vállalatok végeznek-e célirányos kockázatelemzéseket a projektek döntés-előkészítése során, illetőleg a felmerült kockázatokat milyen módon kezelik. Némiképp meglepő az az eredmény, hogy a válaszadó cégek egyharmadánál (33 százalékánál) soha nem, vagy csak nagyon ritkán készítenek kockázatelemzéseket, bár ez függ a vállalati mérettől és a tulajdonosi összetételtől is. További vizsgálatokra lenne szükség annak feltárása érdekében, hogy miért ilyen alacsony a célirányos kockázatelemzést készítő vállalatok aránya. Véleményem szerint azoknál a vállalatoknál, amelyeknél nem végeznek célirányos kockázatelemzést, a jelentősebb kockázattal járó változatokat már az előzetes szelekció során eleve elvetik. Ebben az esetben a „rostán fennmaradt” projektek nagy valószínűséggel megközelítőleg azonos kockázatúak, ezért viszonylag csekély a valószínűsége annak, hogy a célirányos kockázatelemzés elhagyása hibás döntéshez vezet. Amennyiben viszont – valamilyen okból kifolyólag – egymástól jelentős mértékben eltérő kockázatú projekteket kell az elemzések során összehasonlítani, a célirányos kockázatelemzés és kockázatkezelés elhagyása meglátásom szerint megnöveli a hibás beruházási döntések esélyét.

Az általam készített empirikus felmérés az alkalmazott kockázatkezelő eljárásokat illetően a nemzetközi kutatási eredményektől némileg eltérő eredményt hozott. A külföldön működő vállalatok döntéshozói által előnyben részesített párhuzamos számításokat a hazai feldolgozóipari cégek alig több mint egytizedénél végeznek. A vizsgált vállalatok jelentős részénél a statikus megtérülési idő kiszámításával kezelik a beruházásokkal kapcsolatos kockázatokat. A kiadások összegének növelése és a bevételek összegének csökkentése számít a második, illetve harmadik leggyakrabban alkalmazott módszernek. Az elvégzett statisztikai elemzésekből arra lehet következtetni, hogy vállalati méret szerint jelentős eltérések vannak az alkalmazott kockázatkezelő eljárások között.

Irodalomjegyzék

2004. évi a Kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló XXXIV. törvény 3. paragrafusának 1-6. bekezdése
- Barta, I. (1986): A beruházások döntéselőkészítése; Akadémiai Kiadó, Budapest
- Brounen, D. – Jong, A. – Koedijk, K. (2004): Corporate Finance in Europe: Confronting Theory with Practice; Financial Management, (XXXIII.) 4. pp. 71-101.
- Butler, R. – Davies, L. – Pike, R. – Sharp, J. (1993): Strategic Investment Decisions: Theory, Practice, and Process; Routledge, London
- Fekete, I. – Husty, I. (2005): Beruházási kézikönyv vállalkozóknak, vállalatoknak; Műszaki Könyvkiadó, Budapest
- Northcott, D. (1998): Capital Investment Decision-Making; International Thomson Business Press; London
- Szűcsné Markovics, K. (2015): A magyarországi feldolgozóipari vállalatok által alkalmazott kockázatkezelő eljárások; In: Karlovitz János Tibor (szerk.): Fejlődő jogrendszer és gazdasági környezet a változó társadalomban. Komárno: International Research Institute, pp. 241-248.
- Vargha, J. (1997): Beruházások gazdaságossági értékelése; Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc
- Vargha, J. (2001): Tartós tőkejavak a vállalati gazdálkodásban; Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc